

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойко Д.В. Правова природа доменних імен Інтернет: автореферат дис.... канд. юрид. наук, 2005, 12.00.03. 20 с.
2. Тарасенко Л. Порядок розгляду та вирішення доменних спорів. Вісник Львівського ун-ту. Серія юридична. 2017. Вип. 64. С. 136–143.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Про судову практику в справах про доменні імена: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
5. Кохановська О.В. Право інтелектуальної власності України: від науково-технічного прогресу до інноваційних технологій інформаційного суспільства: збірник матер. цивілістичних читань з проблем права інтелектуальної власності, присвячених пам'яті проф. О.А. Підпригори (18 квітня 2007 р., Київ). К., 2008. С. 134.
6. Бонтлаб В.В. Цивільно-правове регулювання доменних імен: автореферат дис.... канд. юрид. наук, 2006, 12.00.03. 20 с.
7. Майданик Н.І. Сайт в мережі Інтернет як невизначений об'єкт права інтелектуальної власності: збірник матер. Цивілістичних читань з проблем права інтелектуальної власності, присвячених пам'яті проф. О.А. Підпригори (18 квітня 2007 р., Київ). К., 2008. С. 29.
8. Носик Ю.В. Сучасна судова практика щодо доменних імен. Держава і право. Випуск 45. С. 309–315.
9. Дорошенко О.; Мінченко Н.; Берестюк О. Причини виникнення конфліктів торговельних марок і доменних імен та способи їх вирішення. Теорія і практика інтелектуальної власності, 2013, № 4: С. 16–21.
10. Долотов М. Зворотне захоплення доменних імен і українське законодавство. Інформація і право. 2013. №1 (7). С. 89–98.
11. Білошицька Я.М. Щодо визначення природи права на доменне ім'я України та Ради Європи: порівняльний аспект. Актуальні проблеми та перспективи розвитку приватного права в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного круглого столу (Ірпінь, 6 грудня 2016 року). С. 83–86.
12. Раєвська К.І. Кіберсквоттинг як причина виникнення доменних спорів. Від громадянського суспільства – до правової держави: Збірник матеріалів міжнародної Інтернет-конференції (Харків, 27 квітня 2017 року). С. 339–343.

УДК 342.9

КЛАСИФІКАЦІЯ ВІДХОДІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

WASTE CLASSIFICATION: COMPARATIVE ANALYSIS

Сокіран М.В.,
аспірант*Інституту права імені Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом*

Стаття присвячена аналізу Європейського та Українського законодавства щодо класифікації відходів. Обґрунтована необхідність прийняття Національного класифікатора відходів, гармонізованого до європейського законодавства.

Ключові слова: класифікація відходів, гармонізація, порівняльний аналіз, європейський перелік відходів.

Статья посвящена анализу Европейского и Украинского законодательства по классификации отходов. Обоснована необходимость принятия Национального классификатора отходов, гармонизированного с европейским законодательством.

Ключевые слова: классификация отходов, гармонизация, сравнительный анализ, европейский перечень отходов.

The article is devoted to the analysis of the European and Ukrainian legislation on waste classification. The necessity of adopting the National Classifier of Waste harmonized to the European legislation is substantiated.

Key words: classification of waste, harmonization, comparative analysis, European waste list.

Постановка проблеми. Зараз у всьому світі сфера поводження з відходами знаходиться в певному кризовому стані. Ця криза має кілька аспектів, головними з яких є такі: обсяг відходів безупинно зростає, як в абсолютних величинах, так і на душу населення; склад відходів змінюється, поповнюючись усе більшою кількістю екологічно небезпечних компонентів; ставлення населення до традиційних методів розміщення сміття на смітниках стає різко негативним; економіка поводження з відходами ускладнюється, вартість переробки й розміщення відходів стрімко зростає, сучасне поводження з відходами із суто економічних причин потребує великих інвестицій приватних підприємств [1, с. 8].

Від ефективного й ощадливого використання природних ресурсів, забезпечення охорони навколишнього середовища залежать стабільне функціонування національної економіки, добробут населення, безпека життєдіяльності людства й поступова реалізація моделі сталого розвитку. Тому поводження з відходами та пов'язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище становить ту сферу діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних та екологічних проблем, вирішення яких неможливе без активної участі держави.

Стан дослідження. До проблеми поводження з відходами як об'єкта правової регулювання зверталися Г.В. Анісімова, О.В. Берюх, С.В. Грінько, О.І. Заєць, Т.О. Коваленко, Т.Г. Ковальчук, М.В. Краснова, А.М. Мірошніченко, В.В. Носік, В.О. Юрескул та інші. Однак безпосередньо предметом їхніх досліджень відходи як об'єкт адміністративно-правового регулювання не були. Тому необхідно розробити нове бачення відходів і їх класифікацію.

Метою статті є порівняльний аналіз Європейського законодавства та національного у сфері поводження з відходами для виокремлення спільних критеріїв класифікації відходів.

Виклад основного матеріалу. Основний принцип функціонування законодавства в Європейському Союзі полягає в постійному оновленні, розвитку та вдосконаленні законодавчих актів. З метою покращення процедури класифікації відходів, спрощення механізму ідентифікації відходів прийняті такі документи: Рішення Комісії 94/3/ЄС, яке встановлює перелік відходів, і Рішення Комісії 94/904/ЄС, у якому наведено список небезпечних відходів, де Європейська Комісія запровадила єдиний для всього Співтовариства Список відходів (List of waste (LoW)) (рішення 2000/532/ЄС з поправками 2001/118, 2001/119; 2001/573; 2014/955/ЄС) [2]. Цей Список охоплює відхо-

ди, вказані в Європейському каталозі відходів [3], а також небезпечні відходи. Список відходів повинен періодично переглядатися й у разі необхідності доповнюватися. У Європейському списку певним видам відходів присвоєні конкретні коди, а також кожен певний вид відходу за наявним небезпечними властивостями зараховано до безпечних або небезпечних відходів.

Тобто, згідно з європейською практикою, відходи визначаються передусім їх належністю до Списку відходів, що забезпечує чітку однозначність їх ідентифікації. Список відходів (List of waste) – це система класифікації (матеріалів), яка охоплює всі типи відходів, включаючи небезпечні. Класифікація здійснюється на основі комбінованого підходу: враховуючи походження відходу (за джерелами утворення) та його природу (склад).

В Україні розроблення класифікатора відходів, гармонізованого з європейськими стандартами, заплановано в рамках Програми реформування державної статистики ще на період до 2002 р. Також його розроблення і прийняття передбачено (з урахуванням гармонізації з європейськими стандартами) у складі програмних заходів Уряду щодо забезпечення економічного й соціального розвитку України у 2002 р. (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2002 р. [4]). Але на цей час розроблений і погоджений проект Класифікатора відходів, гармонізованого з Європейським переліком відходів, не впроваджується через відсутність політичної волі.

Тому, на відміну від ЄС, в Україні до сьогодні не має єдиного нормативно-правового акта, в якому б наводився список відходів і визначався ступінь їх шкідливості. За чинним Класифікатором відходів ДК 005-96 [5] можна тільки провести кодифікацію відходів, тобто виходячи зі джерела походження відходу присвоїти йому відповідний код, але неможливо визначити ступінь його шкідливого впливу на навколишнє середовище і здоров'я людини [6, с. 28].

Отже, основними недоліками класифікації відходів в Україні є відсутність критеріїв і шляхів зарахування відходів до безпечних і небезпечних, а також єдиного для всієї держави Класифікатора відходів із зарахуванням кожного виду відходів до категорії безпечних або небезпечних. Тому пропонуємо прийняти на прикладі ЄС Класифікатор відходів, у якому закріпити єдиний список відходів і визначити ступінь їх шкідливості, тим більше що, відповідно до Стратегії поводження з відходами, прийняття й упровадження чіткої нормативно-правової бази згідно із зобов'язаннями, визначеними Угодою про асоціацію з ЄС [7], є одним із пріоритетних напрямів.

Класифікатор відходів буде використовуватися в системі державного управління відходами: під час обліку, контролю й нормування відходів, ліцензування діяльності, видачі дозволів на транспортні перевезення та розміщення відходів, у процесі проектування споруд і проведення природоохоронних заходів, а також під час оцінювання матеріального збитку або ризику від виникнення аварій. Основні завдання Класифікатора – організація обліку всіх видів відходів, інформаційне забезпечення державних органів виконавчої влади про ринок відходів, з метою залучення їх у господарський сировинний обіг.

У Рамковій директиві [8] викладено основні положення щодо класифікації відходів у Європейському Союзі та державах-учасниках: 1. Класифікація відходів і небезпечних відходів повинна відбуватися відповідно до Списку відходів, складеного Рішенням Комісії 2000/532/ЄС (List of waste) [9]. 2. Список відходів є обов'язковим щодо визначення відходів, які вважаються небезпечними відходами. 3. Класифікація відходів у Списку відходів ведеться з урахуванням походження відходів і їх складу.

Список відходів складається з 20 глав-найменувань класифікаційних угруповань відходів, 110 підгруп відходів, 839 видів відходів, 405 видів відходів, зарахованих до

небезпечних. Кодифікація видів відходів у Списку шестизначна. Кодифікування здійснюється за таким принципом: XX – перші дві цифри – це код групи відходів; XX XX – другі дві цифри – це код підгрупи відходів; XX XX XX – останні дві цифри – це код виду відходу. У Списку відходи ідентифікуються за трьома категоріями: небезпечні; безпечні; дзеркальні – можна зарахувати до безпечних або небезпечних. У Списку відходів будь-який вид відходу, який відмічений (*), ідентифікується як небезпечний. Якщо відходи в Списку відходів зараховані до безпечних, вони ідентифікуються як безпечні без подальшого оцінювання. Якщо відходи в Списку відходів зараховані до небезпечних, вони ідентифікуються як небезпечні без подальшого оцінювання. Якщо відходи визначені як дзеркальні, то вони потребують детального оцінювання.

Відсутність загальноприйнятої системи класифікації відходів виробництва і споживання змушує фахівців використовувати низку основних принципів поділу відходів:

- за сферою їх утворення: відходи виробництва, споживання та побутові відходи;
- залежно від фізичного стану, в якому вони перебувають: газоподібні, рідинні, тверді, сумішеві;
- за ступенем (рівнем) небезпеки й характером впливу на навколишнє природне середовище і здоров'я людини: безпечні й небезпечні відходи (токсичні, біологічні, вибухонебезпечні, вогненебезпечні, радіоактивні тощо);
- за їх належністю: відходи, що перебувають у власності відповідних суб'єктів, і безхазайні відходи;
- за суспільною корисністю: корисні й некорисні;
- залежно від засобу подальшого поводження: ті, що можна використати, і ті, що не підлягають подальшому використанню, тощо [10].

Разом із тим досить широке розповсюдження в Україні отримала класифікація відходів за джерелами їх утворення, заснована на галузевому принципі. З урахуванням галузевого принципу класифікації відходи промислового виробництва поділяються на відходи чорної й кольорової металургії; хімічної, вугільної, деревообробної та інших галузей промисловості [11].

Державні органи статистики ведуть облік відходів, в основу якого входять види матеріалів, що їх утворюють [12].

Згідно з Директивою [13], відходи класифікуються на «побутові відходи», «небезпечні відходи», «відходи, що не є небезпечними» та «інертні відходи», а саме:

- побутові відходи – відходи домашнього господарства, а також інші відходи, що за своїми властивостями чи складом подібні до відходів домашнього господарства;
- небезпечні відходи – будь-які відходи, що охоплюються статтею 1(4) Директиви Ради 91/689/ЄС від 12 грудня 1991 р. про небезпечні відходи [14];
- відходи, що не є небезпечними, – відходи, що не охоплюються попереднім визначенням;
- інертні відходи – відходи, що не зазнають ніяких значних фізичних, хімічних чи біологічних перетворень. Інертні відходи не розкладаються, не горять і не вступають у іншого роду фізичні чи хімічні реакції, біологічно не розкладаються та не впливають негативно на інші речовини, з якими контактують у спосіб, що ймовірно призведе до забруднення навколишнього середовища або загрози здоров'ю людей. Загальна здатність до вимивання й уміст забруднюючих речовин у відходах та екоотоксичність фільтрату повинні бути незначними й, зокрема, не загрозувати якості поверхневих і ґрунтових вод.

У Законі України «Про відходи» [15] уживається близьке за значенням визначення «побутові відходи», а саме: побутові відходи – відходи, що утворюються в процесі життя й діяльності людини в житлових і нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних із виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення.

Визначення небезпечних відходів також близьке за змістом до європейського, а саме: «Небезпечні відходи – відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними» [15].

Поняття «відходи, що не є небезпечними» та «інертні відходи» не мають чіткого визначення, хоча й уживаються широким загалом у літературі та в деяких нормативних актах у розумінні, близькому до європейського.

План імплементації Директиви 1999/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради про захоронення відходів зі змінами й доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003, зазначає низку проблем, які існують у сфері поводження з відходами [16]. Одна з таких проблем: в Україні натепер принципово відрізняється система класифікації місць захоронення відходів і порядку формування тарифів на послуги із захоронення відходів. Це, у свою чергу, негативно впливає на екологічну безпеку країни, гальмує створення нових сучасних полігонів і дає змогу функціонуванню місць захоронення (сміттєзвалищ), що не відповідають європейським вимогам.

Відсутність програмних документів, які відповідали вимогам сьогодення та європейським нормам, призводить до вказаних проблем. Вирішення низки питань у зазначеній сфері розпочалось із затвердженням Національної стратегії поводження з відходами [17].

Зазначена Стратегія оперує такими категоріями, як «потоків відходів». Вона визначає декілька пріоритетних потоків, для яких передбачаються особливі заходи під час її реалізації, а саме:

- побутові відходи;
- промислові відходи;
- сільськогосподарські відходи;
- відходи будівництва та знесення;
- небезпечні відходи;
- специфічні види відходів, які, у свою чергу, поділяються на підвиди: а) відходи упаковки; б) батареї, батарейки та акумулятори; в) відходи електричного й електронного обладнання; г) транспортні засоби, у яких закінчився термін експлуатації; д) медичні відходи; е) осад стічних вод.

Висновки. Як підсумок варто зазначити, що в Україні проведена певна робота з метою гармонізації українського законодавства щодо поводження з відходами відповідно до вимог ЄС. Українське законодавство в зазначеній сфері поступово наближається до європейських вимог. Але значною мірою воно є фрагментарним, неповним чи відмінним від відповідного законодавства ЄС.

Ураховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що назріла необхідність прийняття нового Закону України «Про відходи», розробленого згідно з Директивою 2008/98/ЄС про відходи та Директивою 1999/31/ЄС про захоронення відходів, а також розроблення переліку відходів відповідно до Рішення Комісії 2000/532/ЄС із визначенням процедури для класифікації відходів і прийняття Класифікатора відходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ігнатенко О.П. Економіко-екологічні аспекти поводження з твердими побутовими відходами в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.08.01 / НАН України, Рада по вивченню продукт. сил України. Київ, 2004. 19 с.
2. 2000/532/ЄС: Commission Decision of 3 May 2000 replacing Decision 94/3/ЄС establishing a list of wastes pursuant to Article 1(a) of Council Directive 75/442/ЄЕС on waste and Council Decision 94/904/ЄС establishing a list of hazardous waste pursuant to Article 1(4) of Council Directive 91/689/ЄЕС on hazardous waste (notified under document number C(2000) 1147). Official Journal. 06.09.2000. L 226. P. 3–24. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2000/532/oj>.
3. European Waste Catalogue and Hazardous Waste List – Valid from 1 January 2002. URL: <http://www.waste.ru/modules/library/singlefile.php?lid=46>.
4. Про затвердження заходів щодо забезпечення економічного і соціального розвитку України у 2002 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.03.2002 № 138-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/138-2002-%D1%80/print1502954577214650>.
5. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК 005-96: Наказ Держстандарту України від 29.02.1996 № 89. URL: <http://www.uazakon.com/big/text78/pg1.htm>.
6. Впровадження в Україні європейського підходу до класифікації відходів / Т.Ф. Жуковський, О.В. Ткачева, О.Л. Пшенічнова, В.Г. Карцев, М.М. Котелевець, О.І. Соколова. Системи і процеси управління. 2016. № 4/3. С. 27–32.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/.
8. Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives. Official Journal. 22.11.2008. d. L 312. P. 3–30. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/98/oj>.
9. 2014/955/EU: Commission Decision of 18 December 2014 amending Decision 2000/532/EC on the list of waste pursuant to Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council Text with EEA relevance. Official Journal. 30.12.2014. L 370. P. 44–86. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2014/955/oj>.
10. Екологічне право. URL: http://pidruchniki.com/1317111855735/pravo/pravove_regulyuvannya_povodzhennya_vidhodami.
11. Методично-нормативний посібник з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / Міністерство юстиції України; за заг. ред. С. Станік. Київ: Логос, 2000. С. 85.
12. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Council Directive 75/442/ЄЕС of 15 July 1975 on waste. Official Journal. 25.07.1975. L 194. P. 39–41. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1975/442/oj>.
14. Council Directive 91/689/ЄЕС of 12 December 1991 on hazardous waste. Official Journal. 31.12.1991. L 377. P. 20–27. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1991/689/oj>.
15. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 № 187/98-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/98>.
16. План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 847-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>.
17. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80>.